

Přechod k demokracii v Jižní Koreji – teoretické uchopení s důrazem na roli masové mobilizace v procesu tranzice*

KAREL MUSÍLEK**

Abstract: The Transition to Democracy in South Korea: Theoretical Analysis of the Role of Mass Mobilization in the Process of Transition

This article focuses on the transition to democracy in South Korea in 1987. The aim of this work is to explain the causes and processes of this transition, using the theory of transition to democracy as well as the classification of transition in typologies developed by Samuel P. Huntington, Phillippe C. Schmitter, and Terry Lynn Karl. For this purpose, author deals with the role of mass mobilization in the process.

Keywords: South Korea, East Asia, democracy, democratization, regime change, transition, non-democratic regime, authoritarianism, mass mobilization, uprising, Huntington, Karl, Schmitter

1. Úvod

Práce se zabývá přechodem k demokracii v Jižní Koreji. Korejská tranzice je zařazována do tzv. třetí vlny demokratizace, která „zasáhla“ Evropu, Jižní Ameriku, stejně jako Asii. Huntington (1991b: 605) řadí Koreu mezi šest přechodů třetí vlny, ve kterých hrály rozhodující roli masy. Přitom právě role masové mobilizace v procesu tranzice představuje otázku, na kterou v rámci tranzitního přístupu neexistuje jednotná odpověď (srov. Bermeo 1997, Collier a Mahoney 1997, Ulfelder 2005, Gill 2000, Glen 2003). Právě význam a rozsah masové mobilizace v jihokorejském přechodu k demokracii je jedním z důvodů výběru tohoto tématu.

Práce pohlíží na jihokorejský přechod optikou tranzitního přístupu. Jejím cílem je zodpovězení výzkumné otázky, *jakému typu přechodu k demokracii odpovídá jihokorejský případ*. V práci budou využity typologie přechodů Samuela P. Huntingtona a Terry Lynn Karlové a Phillippa C. Schmittera. Huntingtonova typologie je zvolena především z toho důvodu, že Huntington sám ji na jihokorejský příklad aplikuje (na rozdíl od jiných typologií, které se zaměřují primárně na Jižní Ameriku a Evropu). Typologie Karlové a Schmittera byla zvolena, jelikož podle autora umožňuje lépe zahrnout roli mas v tranzici.

---

* Text je upravenou verzí vítězné práce soutěže o stipendium Inocence Arnošta Bláhy v roce 2008.

** Autor studuje politologii na katedře politologie FSS MU v Brně.

Kontaktní e-mail: musilek@mail.muni.cz, popř. musilekkarel@seznam.cz.

2. Teoretické zakotvení práce

Tranzitní přístup ke studiu demokratizace se zaměřuje na zkoumání přechodu k demokracii jako procesu, v němž záleží primárně na volbách jednotlivých relevantních aktérů a jejich vzájemných vztazích. Termín přechod (tranzice) označuje interval mezi koncem jednoho a ustanovením druhého politického režimu (Dvořáková a Kunc 1994: 77, Gill 2000: 44). Podle autorů O'Donnella, Schmittera a Whiteheada je vedoucí charakteristikou přechodu nejistota. Tranzice je provázena nedostatečnými strukturálními parametry, které by mohly sloužit predikci výsledku (Gill 2000: 45, Karl 1991: 33, Mahoney a Snyder 2000: 184). K tomuto pohledu na tranzici se váže také odmítnutí prerekvizit vysvětlujících demokratizaci (srov. Karl a Schmitter 1991: 270). I přes výše uvedené, dle většiny autorů vycházejících z tranzitního přístupu, jsou potenciální volby aktérů přece jen do jisté míry strukturovány, a to dědictvím odstraňovaného režimu (srov. Karl a Schmitter 1991: 272, Huntington 1991a: 110–121, Linz a Stepan 1996: 55–65). Důležitý je rovněž závěr sdílený autory tranzitního přístupu, že zhroucení nedemokratických režimů a zahájení procesu tranzice nevede nutně k nastolení režimu demokratického, nýbrž může vést k nastolení jiné nedemokracie (Dvořáková a Kunc 1994: 28, 32).

Huntington (1991a: 9) rozlišuje mezi dvěma procesy, které jsou obsaženy ve změně režimu, liberalizací a demokratizací. Dle definice Samuela Huntingtona liberalizace představuje otevření režimu (např. propuštění politických vězňů, uvolnění veřejné debaty), nicméně stále absentuje výběr držitelů moci skrze soutěživé volby (1991a: 9). Výskyt liberalizace je často předstupněm demokratizace (Gill 2000: 49). Klíčovým prvkem demokratizace je nahrazení vlády, která nebyla ustanovena soutěživými volbami, vládou jinou, která se dostala k moci právě skrze spravedlivou volební soutěž (Huntington 1991a: 9). Dalším klíčovým prvkem v teoriích tranzice je nejednotnost režimu, resp. vytvoření proreformně orientované skupiny uvnitř režimu. Neshody uvnitř režimu jsou pak dle většiny autorů klíčové pro vytvoření podmínek pro liberalizaci a tranzici (Gill 2000: 49–52).

2.1 Huntingtonova typologie přechodů k demokracii

Pro Huntingtonovo vysvětlení přechodů k demokracii jsou klíčové tři interakce mezi různými skupinami: vztah mezi vládou a opozicí, mezi reformátory (reformers) a odpůrci změn (stand-patters) ve vládě a mezi umírněnými (moderates) a extremisty (extremists) na straně opozice. Tyto vztahy hrály podle Huntingtona roli ve všech přechodech k demokracii (Huntington 1991b: 590). Na základě těchto tří vztahů pak Huntington modeluje tři obecné typy přechodu k demokracii, kterými jsou: *transformace* (transformation), *nahrazení* (replacement) a *přesun* (transplacement).¹

V případě transformace hrají elity uvnitř režimu ústřední roli a vedou proces tranzice. Pro tento typ přechodu je nutné, aby se v rámci vládnoucí elity vytvořila dostatečně silná reformně naladěná skupina, které se podaří získat značnou moc (Huntington 1991b: 590–600).

Druhým typem přechodu je nahrazení. V tomto případě jsou reformátoři ve vládě buď slabí, nebo nejsou přítomni vůbec, dominantní skupinou ve vládě jsou odpůrci změn. Hlavním hybatelem změn se stává opozice, přičemž k demokratizaci dochází svržením (nebo kolapsem) vlády (Huntington 1991b: 602). Důležité je také rozhodnutí ozbrojených složek

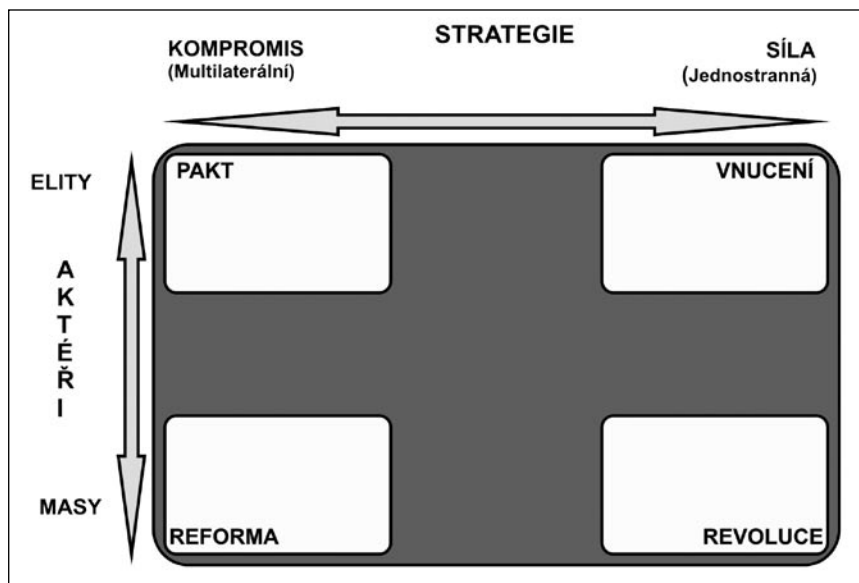
nezasáhnout proti postupu opozice. Nedůvěra vůči režimu musí být rovněž silně rozšířena mezi obyvatelstvem (Huntington 1991b: 602–604).

Pro přechod k demokracii přesunem je typická kombinovaná akce vlády a opozice. Ve vládě existuje rovnováha mezi konzervativci a reformátory, a vláda je tedy ochotna vyjednávat o změně režimu, ale nechce ji sama iniciovat. V opozici jsou umírnění silnější nežli radikálové, ale ne dostatečně silní na to, aby dokázali svrhnout vládu. Zatímco vláda nejdříve věří, že dokáže ustát tlak vyvolaný opozicí, opozice věří, že dokáže sama odstranit nedemokratickou vládu. K přechodu k demokracii dochází v momentě, kdy si obě strany uvědomí nemožnost dosažení těchto cílů a uznají nutnost kooperace s druhou stranou. Pro přechod k demokracii je pak klíčové vyjednávání (Huntington 1991b: 608–610).

2.2 Typologie přechodů podle Lynn Karlové a Philippa Schmittera

Hlavními ukazateli při stanovování typu přechodu k demokracii jsou pro Karlovou a Schmittera dvě proměnné: aktér a převládající strategie přechodu. Na horizontální ose je umístěna proměnná strategie, přičemž její první pól představuje multilaterální kompromis a druhý jednostranně vyvíjená síla. Při převaze strategie síly je jeden z aktérů schopen prosadit jednostranně podmínky a způsob přechodu, při převaze strategie kompromisu se objevuje větší míra shody mezi aktéry (Karl 1991: 34). Vertikální osa pak představuje proměnnou aktérů, kdy na spodním pólu téměř všechna hybná síla vychází z mas (zdola), zatímco na horním ze strany elit (shora) (Karl a Schmitter 1991: 274–275) (viz schéma 1).

Schéma 1: Typy přechodů podle Karlové a Schmittera

Zdroj: Karl a Schmitter 1991: 275, Karl 1991: 34

Čtyři „extrémní“ rohy pole vytyčeného dvěma osami pak představují ideální typy přechodu k demokracii. *Pakt* představuje přechod, kde elity mezi sebou vyjednávají kompromis. *Vnucením* se rozumí přechod, kdy elita použije jednostranně sílu k dosažení změny režimu proti odporu držitelů moci. *Reforma* představuje přechod, kdy masy mobilizují zdola a výsledkem je kompromisní výstup bez použití násilí. *Revoluce* představuje typ přechodu, kdy masy za použití násilí překonají dosavadní nedemokratické vládcy (Karl a Schmitter 1991: 275).²

2.3 Role mas v přechodu k demokracii

Někteří kritici upozorňují na přílišný důraz, který mnozí odborníci vycházející z tranzitního přístupu kladou na jednání elit. Tvrdí, že perspektiva přístupu příliš zaměřeného na elity přisuzuje masám spíše vedlejší roli ve změně režimu a tím ignoruje empirickou evidenci upozorňující na úsilí mas v některých případech přechodů jako rozhodujícího elementu (Grugel 2002: 60–61). Odborníci vycházející z tranzitního přístupu pak podle kritiky masové mobilizaci přisuzují spíše roli symptomu nežli příčiny přechodu k demokracii (Ulfelder 2005: 312–313). Nedostatečná pozornost věnovaná masám tak zabraňuje tranzitnímu přístupu adekvátně vysvětlit podstatu tohoto procesu. Podle odlišného úhlu pohledu je to totiž právě tlak masy, který donutí autoritativní vůdce k liberalizaci a demokratizaci (Gill 2000: 59–61).

Odborníci vycházející z tranzitního přístupu často projevují skepsi ohledně pozitivní role masové mobilizace pro úspěch přechodu k demokracii. Např. Huntington (1984: 212) ve svém článku tvrdí: „Demokratické režimy jen zřídka, pokud kdy vůbec, byly založeny masovou lidovou akcí. Téměř vždy byla demokracie ustavena spíše směrem ze shora dolů než zdola nahoru; je spíše produktem oligarchie než protestu proti oligarchii.“ Jak však ukázala například zkušenost z přechodů ve střední a východní Evropě, masová veřejnost může hrát v procesu klíčovou roli (Bunce 1995).

Kritici přístupu zaměřeného na elity naopak zdůrazňují roli masové mobilizace jako síly nejen nezbytné, ale velmi často i rozhodující v procesu přechodu k demokracii. Masová mobilizace a masové protestní akce jsou podle nich hlavní hybnou silou tohoto procesu (např. Ulfelder 2005, Collier a Mahoney 1997). K podobnému závěru došla rovněž Nancy Bermeo (1997), když kritizuje, jejími slovy, argument umírněnosti (moderation argument), značně rozšířený v pracích tranzitního přístupu, který tvrdí: „... příliš mnoho lidové mobilizace a příliš mnoho tlaku zdola může zmařit šance na demokracii“ (1997: 305). K tomu má dle literatury tranzitního přístupu dojít vyprovokováním silné represivní reakce ze strany autoritativního režimu. V kritice tohoto argumentu dochází k závěru, že: „... hranice (režimem) tolerovatelné mobilizace jsou širší, než bylo původně očekáváno. V mnoha případech se zdá, že k demokratizaci došlo i přes často krvavý boj“ (1997: 314). Nancy Bermeo dochází k závěru, že přechodu k demokracii může být dosaženo nejen navzdory vysoké míře masové mobilizace. Ta může být dokonce rozhodujícím důvodem úspěšné změny. Při vysoké míře protestů elity nejsou schopny mobilizaci úspěšně potlačit, zabraňovat extrémním praktikám a samy obnovit společenský řád. V tomto případě se demokratizace může zdát jako vhodná strategie pro řešení situace (Bermeo 1997: 315–316).

3. Vymezení autoritativního režimu

Autoři tranzitního přístupu považují dědictví autoritativního režimu za faktor, který významným způsobem ovlivňuje proces přechodu k demokracii (srov. Karl a Schmitter 1991: 272, Huntington 1991a: 110–121, Linz a Stepan 1996: 55–65). Ve shodě s tímto přístupem budou načrtnuty základní charakteristiky jihokorejského režimu za vlády Chuna Doo Hwan.

3.1 Historický a mezinárodní kontext

Krátce po vzniku samostatné Jižní Koreje v roce 1948 její politika ustoupila z krátkého demokratického trendu, přičemž moc uchvátíl prezident I Sung-man. Ten byl později nucen odstoupit v důsledku tzv. Dubnové revoluce v roce 1960. Po devítiměsíčním demokratickém experimentu přišel nekrvavý puč provedený vojenskou skupinou kolem generála Parka Chung Hee. Tímto krokem začalo období dvaceti šesti let vojenské vlády. Po atentátu na prezidenta Parka v roce 1979 došlo k opětovné snaze zavést demokratický režim. Ta byla ukončena dalším pučem pod vedením generála Chuna Doo Hwan, který byl v roce 1980 zvolen prezidentem loutkovým volebním kolegiem.³

V potaz je třeba brát také složité mezinárodně politické postavení Jižní Koreje. V souvislosti s rozdělením Koreje na jižní a severní část po druhé světové válce a bipolární podobou mezinárodního systému byla Jižní Korea vystavena bezpečnostní hrozbě v podobě jejího severního souseda. Odtud plyne jistá schopnost autoritativních vládců legitimizovat nedeokratické metody vládnutí. Významný je rovněž vztah s nejdůležitějším spojencem Jižní Koreje, Spojenými státy americkými. Ty hrály roli nejdůležitějšího bezpečnostního garanta Jižní Koreje. Jejich vliv na podobu politického režimu Jižní Koreje však lze označit jako ambivalentní. Ačkoliv vzhledem k partnerství se Spojenými státy byl režim nucen zachovávat jistou demokratickou fasádu a povolit limitovaný pluralismus a semi-kompetitivní volby (Croissant 2002: 239), nedá se hovořit o přímém a konzistentním tlaku na demokratickou změnu, jak ukazuje např. akceptace Chunovy vlády i přes krvavé uchopení moci (viz Eckert et al. 2004: 275, Cumings 2005: 389–390).

3.2 Vláda Chuna Doo Hwan

Generál Chun a skupina loajálních důstojníků brzy po provedení puče v roce 1979 ovládla veškerou moc. Bylo rozpuštěno Národní shromáždění (Eckert et al. 2001: 270), ovládnuta bezpečnostní služba a prezident Chun byl zvolen „loutkovým“ volebním kolegiem. Krvavým symbolem Chunovy cesty k moci se stal květen roku 1980, kdy byly armádou násilně potlačeny demonstrace ve městě Kwangju.⁴ Brzy po uchopení moci začal režim usilovat o pacifikaci veškerého odporu v politické opozici i v občanské společnosti. Ukázkou této praxe bylo umístění nepohodlných osob do tzv. očišťovacích táborů (viz Cumings 2005: 384, Library of Congress 1990). Represe byly spojeny s rozsáhlými čistkami v důležitých institucích (např. vysoké školy, redakce novin). Významnými nástroji těchto snah se staly především dva zákony. Zákon o obnově politického klimatu, který znamenal zákaz politických aktivit opozičních politiků, a Základní tiskový zákon, který umožňoval uzavřít redakce médií s odkazem na jejich kritičnost k vládě (Kim 2000: 79–80).

Jak Parkova, tak později Chunova vláda zakládala svou legitimitu především zdůrazňováním vlastní role v obraně proti bezpečnostní hrozbě v podobě Severní Koreje a úspěchy v ekonomické oblasti. Chunově vládě se podařilo, po zhoršení ekonomické situace v sedmdesátých letech, obnovit rapidní ekonomický růst (viz tabulka 1). Chunova vláda však od samého počátku čelila v dosahování legitimacy značným problémům, což bylo spojeno především s jejím krvavým počátkem, zvláště s již zmíněným krveprolitím ve městě Kwangju (srov. Kihl 2005: 78, Kim 2004: 126, Eckert et al. 2001: 273).

Tabulka 1: Ekonomický růst Jižní Koreje, 1980–1983

	1980	1981	1982	1983
Růst HDP (%)	-3,7	5,9	7,2	12,6
Nezaměstnanost (%)	5,2	4,5	4,4	4,1

Zdroj: Kim 2000: 81

3.3 Klasifikace režimu

Jihokorejský režim spoléhal na uzpůsobení volebního systému, který znemožňoval skutečnou volební soutěž, úpravu ústavy, která ponechávala exekutivě nekontrolovanou moc, a potlačení role volených reprezentativních orgánů (srov. Lee 1990: 5).

Hlavní centrum moci režimu představoval prezidentský úřad (Croissant 2002: 9). Pro jeho označení se často používá výraz „Modrý dům“ (Cheong Wa Dae), název budovy úřadu. Prezidentský úřad v praxi vydával nejdůležitější vládní, legislativní a dokonce i soudní rozhodnutí. Prezident nebyl ve výkonu svých rozhodnutí reálně omezován žádným jiným orgánem (Lee 1990: 12–13). Klíčové zákony sloužící k potlačení odporu ve společnosti (viz výše) byly přijaty rovněž nevolenými orgány osobně jmenovanými prezidentem, nejdříve Legislativní radou pro národní bezpečnost, kterou později vystřídala Speciální komise pro opatření národní bezpečnosti (Kihl 2005: 77–78).

Rovněž díky volebnímu systému, který byl zkonstruován tak, aby zajistil hegemonní pozici vládní straně, ovládla režimní Strana demokratické spravedlnosti (Democratic Justice Party, DJP) Národní shromáždění (Croissant 2002: 239, Kihl 2005: 78, Heo a Stockton 2005). I přes to mohly volby ojedinele otevřít prostor pro opozici, jak se ukázalo v roce 1985 (Croissant 239–241) (viz následující oddíl).

Autoři se shodují na řazení režimu do kategorie autoritativních režimů (Han 1989: 272, Kihl 2005: 76, Kim 2004: 121). V případě řazení k některému z typů autoritativních režimů autoři korejský režim řadí k byrokraticko-militaristickým autoritativním režimům (Kihl 2005: 76, Kim 2004: 123). Podle J. J. Linze se byrokraticko-militaristický autoritativní režim vyznačuje vládou koalice armádních představitelů a byrokratického establishmentu. Tato koalice může k účasti na vládě přizvat rovněž další skupiny, nebo je naopak vyloučit. Vládně však bez využití specifické ideologie, jedná pragmaticky v limitech byrokratické mentality a nevytváří jedinou masovou stranu s dominantní úlohou. To ovšem neznamená, že existence prorežimní strany nehraje žádnou roli. Režimy často vytvářejí vládou podporovanou oficiální

stranu. Ta však nemívá masový charakter a nehraje dominantní roli. Tyto režimy mohou dovolit systémy více politických stran podléhajících represí, která má zajistit jejich spolupráci, podřízenost či neefektivitu. Volby nepředstavují svobodnou a spravedlivou soutěž a jsou omezo-
vány manipulacemi a represí ze strany režimu (Linz 2000: 184).

Ve svém díle zabývajícím se přechody k demokracii J. J. Linz a A. Stepan dále rozlišují mezi „hierarchicky“ a „nehierarchicky“ vedenými vojenskými režimy (Linz a Stepan 1996: 67–68). V prvním případě je režim veden armádou jako institucí, ve druhém případě spíše skupinou důstojníků. Toto rozlišení má implikace pro přechod k demokracii. Ve druhém případě roste pravděpodobnost, že armáda jako instituce bude více nakloněna možnosti v případě krize ukončit své angažmá v politice (srov. Gill 2000: 76). V korejském případě byla vláda podporována spíše skupinou důstojníků nežli armádou jako institucí. Členové skupiny Hanahoe, již vedl právě Chun Doo Hwan, dokázali obsadit většinu politicky citlivých pozic v armádě. Tyto důstojníky spojovalo jak regionální pouto (pocházeli z provincie Severní Kyongsang), tak přibližně stejná doba absolvování Korejské vojenské akademie (viz Cumings 2005: 385, Kim 2004: 125). Jižní Korea tedy patřila k nehierarchicky vedeným vojenským režimům (srov. Saxer 2004: 388).

4. Přechod k demokracii v Jižní Koreji

4.1 Aktéři

4.1.1 Vedení režimu

Vedením režimu se rozumí především prezident Chun Doo Hwan, který měl v rámci struktury moci zcela zásadní postavení. Chun již na počátku vlády slíbil, že svůj výkon úřadu omezí na jedno sedmileté volební období. Mezi vlivné individuální aktéry, kteří sehráli významnou roli v procesu přechodu k demokracii, zcela jistě patří rovněž Roh Tae Woo, který byl Chunovým partnerem již při krvavém uchopení moci. Tento druhý muž korejského režimu byl zvolen za předsedu DJP v roce 1987, přičemž se všeobecně očekávalo, že Chun předá moc do jeho rukou. Pro kontrolu legislativní sféry sloužila režimní Demokratická strana spravedlnosti.

4.1.2 Opozice

V listopadu 1984 režim zrušil zákaz politických aktivit některých z bývalých politiků. Záhy po tomto kroku došlo k obnovení politické opozice v podobě Nové korejské demokratické strany (New Korean Democratic Party, NKDP). Ačkoliv formálně stranu vedl předseda Lee Min Woo, jejími reálnými vůdci byli dva zasloužilí opoziční politici s pověstí již z Parkovy éry, Kim Dae Jung a Kim Young Sam. V roce 1986 došlo k rozkolu uvnitř protirežimní opozice. Při konfliktu o podobu změny ústavy někteří politici signalizovali ochotu přistoupit na návrh režimu (viz níže). Spory ve straně vedly oba Kimy k razantnímu kroku – vystoupení z NKDP a založení nové opoziční strany, Demokratické strany znovusjednocení (Reunification Democratic Party, RDP).

4.1.3 Prodemokratické lidové skupiny

Prodemokraticky orientované skupiny v občanské společnosti se začaly utvářet především ve třech společenských skupinách: mezi studenty, mezi dělníky a mezi představiteli křesťanských církví (srov. Kim 2000: 82–84, Lee 1993: 353–354).

Nezpochybnitelnou roli v rozsáhlém prodemokratickém hnutí hrály studentské organizace (srov. Yun 1998, Lee 1993; Kim 2000) představující jedinou sílu, která do jisté míry přetrvávala v odporu proti režimu i přes represivní opatření z počátku osmdesátých let. Během tohoto období došlo rovněž ke značné radikalizaci studentského hnutí (Lee 1990: 7–9, Shin 2006: 6–7). Brzy po uvolnění poměrů začalo docházet ke vzniku zastřešujících studentských organizací. Ve stejném období začali organizace utvářet rovněž dělníci. Jen během roku 1983 vzniklo na dvě stě takových organizací (Chu 1998: 192). Další z pilířů demokratického hnutí tvořili představitelé jihokorejských křesťanských církví. Tradice jejich odporu se, podobně jako u předešlých dvou skupin, vyvíjela již v minulosti za Parkova režimu. Síly spojili dohromady jak katolíci, tak představitelé protestantských církví (Chang 1998: 437–438).

Postupně tak došlo k vytvoření hnutí, které Kim (2000) označuje za „trojitou solidaritu“ studentů, dělníků a církví. Zcela zásadní pro přechod k demokracii byla schopnost těchto skupin vzájemně kooperovat (Chung 1997, Kim 2000: 84). Toho bylo dosaženo především díky vzniku zastřešujících organizací. Největšího významu nabyla Národní koalice za demokratickou ústavu (National Coalition for the Democratic Constitution, NCDC) vzniklá v roce 1987, která sehrála rozhodující roli během tzv. červnového povstání téhož roku.

4.2 Průběh přechodu

4.2.1 Liberalizace režimu

Počínaje koncem roku 1983 se začaly silné represe ze strany režimu zmírňovat. V prosinci roku 1983 bylo studentům a vysokoškolským profesorům, odvolaným po Chunově uchopení moci, dovoleno vrátit se ke studiu, resp. na jejich předešlé posty (Kim 2000: 80). K liberalizaci došlo také v politické sféře. Režim se rozhodl uspořádat volby do Národního shromáždění v únoru roku 1985, přičemž liberalizací sledoval posílení vlastní vnitřní i vnější legitimacy, kterou postrádal vzhledem ke krvavému uchopení moci (Han 1989: 283). K liberalizaci vybízelo rovněž vysoké sebevědomí režimu. To podle Kima (2000) pramenilo především ze dvou důvodů. Prvním z nich byl úspěch v ekonomické oblasti (ten tvořil hlavní princip legitimacy režimu již za Parkovy vlády) (Eckert et al. 2001: 273). Druhým pak víra v dostatečnou pacifikaci odporu v občanské společnosti i politické obci. Na liberalizaci však dokázaly občanské skupiny i politická opozice rychle zareagovat. I přes nedostatek času (uvolnění zákazu politických aktivit přišlo měsíc před volbami) a represe ze strany režimu (Cotton 1989: 250, Huntington 1991a: 176) se podařilo nově vzniklé opoziční NKDP získat významný volební zisk (viz tabulka 2). Volby z roku 1985 tak znamenaly vytvoření silné autentické politické opozice. Volby se značně blíží Huntingtonovu popisu rozhodujících voleb v nedemokratických režimech (viz Huntington 1991a: 174–192).

Tabulka 2: Výsledky voleb do Národního shromáždění, 1985

	DJP	NKDP	DKP	KNP	Ostatní	Celkem
Získaná křesla	148	67	35	19	7	276
Hlasy (%)	32,25	29,26	19,68	9,15	6,66	100

Zdroj: Kim 2000: 85

4.2.2 Zahájení jednání o změně ústavy – jednostranné ukončení jednání

V únoru 1986 prezident Chun oznámil své rozhodnutí zahájit s opozicí jednání o změně ústavy. Jaké byly hlavní důvody tohoto rozhodnutí? Prvním z nich byla silná nespokojenost obyvatelstva, projevená v početných demonstracích prodemokratických občanských skupin a opozice (Han 1989: 284, Lee 1990: 21). Důležitou roli sehrál také časově souběžný pád Marcosovy vlády na Filipínách. Ten se stal rovněž součástí rétoriky opozice (viz Haberman 1986). Vliv dění na Filipínách na Chunovo rozhodnutí pak připomíná Huntingtonův *efekt sněhové koule* (viz Huntington 1991a: 100–106).

Jednání však nevedlo k demokratické změně, a to z několika důvodů. Plán režimu představoval spíše projekt zachování vlády režimu a DJP za posílení demokratické fasády (srov. Cotton 1989: 251). Představitelé režimu navrhovali přechod k parlamentnímu systému vlády. Tento postup byl však pro opozici nepřijatelný, jelikož vzhledem ke zcela zásadnímu postavení prezidenta v politickém systému spatřovala v tomto návrhu manévrování vládnoucí skupiny sloužící k udržení se u moci (Han 1989: 284). Dalším důvodem neúspěchu jednání bylo vzájemné vnímání aktérů. Režim považoval zástupce opozice za radikální síly, jimž nehodlal ustoupit a jistou dobu je odmítal uznat za partnery pro vyjednávání (Lee 1990: 20, 26). Dalším faktorem komplikujícím jednání bylo rozdělení opozice. Vzhledem k tomu, že část opoziční NKDP začala projevovat náklonnost k přistoupení na návrh režimu, rozhodli se Kim Dae Jung a Kim Young Sam pro založení nové strany, která by zastávala jednotný nekompromisní postoj ve věci změny režimu. Nová strana nesoucí název Demokratická strana znovusjednocení byla založena v dubnu 1987 (viz Lee 1990: 23–32). Někteří autoři zmiňují rovněž roli politické kultury Jižní Koreje, kde „kompromis často není spatřován jako známka racionality a dobré vůle, ale jako signál slabosti a nedostatku rozhodnosti“ (Han 1989: 285, srov. Cotton 1989: 251). Vyjednávání tak nevedlo ke kompromisu. Proces jednání byl ukončen jednostranným rozhodnutím prezidenta Chuna, který 13. dubna 1987 ukončil jednání a oznámil odložení změn na období po konání olympijských her v roce 1988.

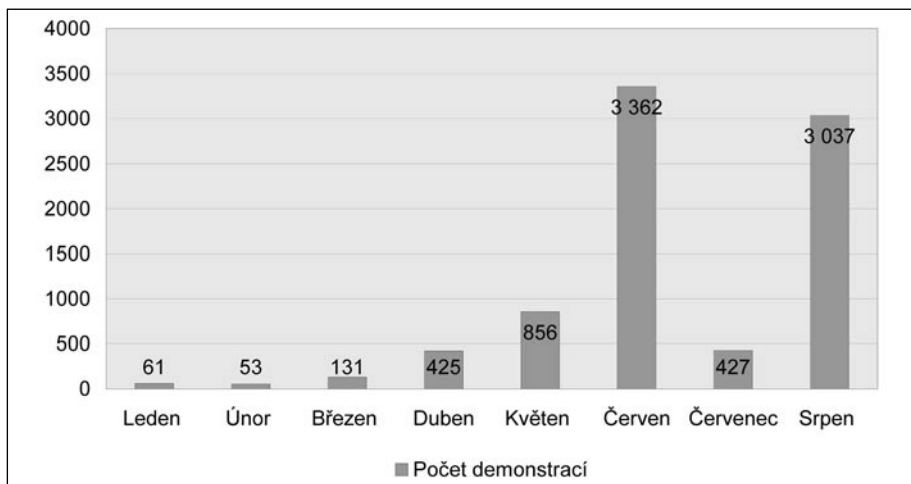
4.3 Červnové povstání

Rozhodujícím momentem v jihokorejském přechodu k demokracii bylo tzv. červnové povstání roku 1987. Masivní protesty a demonstrace, konané po celé zemi, představovaly společnou akci politické opozice a skupin angažovaných v prodemokratickém hnutí.

Chunovo rozhodnutí z 13. dubna 1987 se v prodemokratických kruzích setkalo se značnou nevolí. Bylo doprovázeno obnovením protestů studentů i jiných prodemokratických skupin. K hlavní protivládní koordinované akci však mělo dojít 10. června 1987, tedy v den, kdy měl

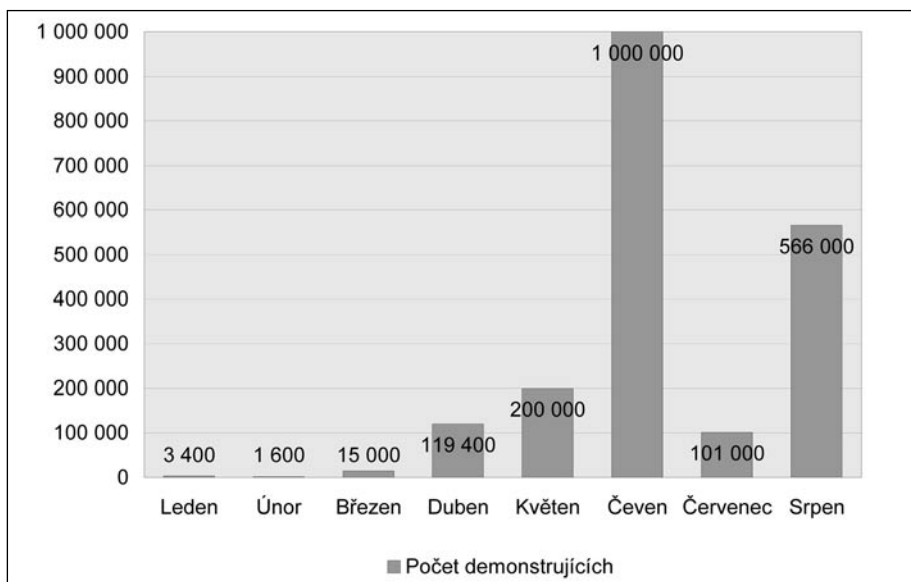
na sjezdu DJP Roh Tae Woo získat nominaci strany k prezidentským volbám plánovaným na rok 1988. Tento krok představoval změnu situace od vyjednávání k situaci, která připomínala spíše předání moci uvnitř autoritativního režimu (Han 1989: 283).

Graf 1: Počet demonstrací – leden–srpen 1987

Zdroj: Autor, na základě Chung 1997: 91

Graf 2: Počet demonstrujících – leden–srpen 1987⁵

Zdroj: Autor, na základě Chung 1997: 91

NCDC byla schopna rychle zmobilizovat obrovské množství demonstrujících, přičemž protesty o ohromné intenzitě pokračovaly po další tři týdny. Protestní akce se uskutečňovaly celonárodně, kromě Soulu v dalších 30 větších městech. Ačkoliv prodemokratické skupiny vyvíjely na režim tlak již dlouhou dobu, v době červnového povstání intenzita demonstrací výrazně stoupla (viz grafy 1 a 2).

Demonstrace nabývaly často násilného charakteru ostré konfrontace demonstrujících s příslušníky policie. Přední linie střetů tvořili po celých dvacet dní především studenti, kteří se buď pouštěli do násilných potyček s řadami policie, nebo byli nuceni se bránit proti jejich postupu (Yun 1999: 502). Jak píše Yun: „Studenti, konfrontováni s brutální represí ze strany policie, házeli zápalné bomby a kameny. Někdy napadali policejní vozidla a služebny, okupovali dálnice, násilně zastavovali vlaky a stavěli barikády z nákladních vozů a autobusů. I přesto, že nenásilný princip NCDC byl prospěšný pro zapojení širší veřejnosti, fyzická síla studentů, která často přemohla policii, dala běžným občanům odvalu vyjádřit jejich nespokojenost s diktaturou“ (Yun 1998: 502, srov. Chung 1997: 90). Brutální policejní zásahy se často neomezovaly jen na rebelující studenty, ale obracely se i proti přihlížejícím občanům (Chira 1987). Již během prvních dvou dnů povstání bylo zraněno 738 policistů. Podle policejního ředitelství bylo během červnového povstání vypáleno 351 200 kanistrů slzného plynu, což představuje v průměru asi 20 000 kanistrů denně (New York Times 1987b). Bylo napadeno 262 policejních stanic a 164 policejních vozidel. Ulice Soulu začínaly během vrcholu povstání připomínat bojovou zónu (Lee 1990: 37). Nehledě na často násilné konfrontace a politický radikalismus studentů, jejich demonstrace byly velkou většinou obyvatel přijímány kladně.⁶

K demonstrantům ze strany NCDC a studentským aktivistům se brzy začali přidávat běžní občané, rovněž příslušníci korejské střední třídy. Jejich přítomnost na demonstracích a podpora se objevily spolu s dlouhým trváním nepokojů. Tento jev byl do jisté míry překvapením, neboť střední třída až dosud projevovala jen velmi malou podporu aktivitám demonstrujících (New York Times 1987a). Právě podpora protivládních demonstrací ze strany příslušníků střední třídy a řadového obyvatelstva znamenala jeden z hlavních momentů pro rozhodnutí režimu ustoupit požadavkům opozice a demokratického hnutí (srov. Cotton 1989: 252, Han 1989: 287, Kihl 2005: 74, Eckert et al. 2001: 277, Lee 1990: 39, Kim 2000: 99, Kim 2002).

4.3.1 Dopady červnového povstání a deklaraace z 29. června 1987

Po vyčerpávajících bojích v korejských ulicích byly policejní síly režimu přepracované, unavené a značně demoralizované. Některé jednotky žádaly režim o vojenskou pomoc, jelikož přestávaly zvládat situaci (Lee 1990: 39, srov. Shin 2006: 9). Před představiteli vlády tak leželo obtížné dilema. Jak poznamenává Sung-jo Han: „... protivládní aktivity zesílily do takové míry, že Chunově vládě zbyla jen volba mezi jejich totálním potlačením pomocí mobilizace všech represivních složek moci, a to včetně armády, nebo učiněním podstatných ústupků opozici a umožněním demokratizace“ (Han 1989: 283). Slovy Leeho Man-woo: „Vláda poznala, že bez příslibu přímé volby dalšího prezidenta riskuje krvavou občanskou válku, ztrátu Olympijských her v roce 1988 a vážné ohrožení vztahů s USA. Jihokorejské demokratizační hnutí se zdálo být neodvratitelným“ (Lee 1990: 39).

Při takové volbě skutečně hrozila vojenská intervence. Chun zvažoval nasazení armády pro potlačení nepokojů v ulicích a armádní jednotky skutečně zaujaly přípravné pozice

(Lee 1990: 39). Hlavním důvodem jejich nenasazení pak bylo rozhodnutí vrcholných armádních činitelů, kteří odmítli použít vojenskou sílu proti politickým oponentům režimu (Saxer 2004: 388).⁷

V době urgentní krize přišel nečekaný krok ze strany režimu. 29. června 1987 vyhlásil Roh Tae Woo tzv. deklaráci z 29. června. Dokument představoval jasný ústupek požadavkům opozice a prodemokratického hnutí. Klíčovým bodem byl souhlas s přímými prezidentskými volbami.

4.4 Změna ústavy a volby roku 1987

Po vyhlášení deklarace se DJP a RDP dohodly na vypracování nové ústavy umožňující přímé prezidentské volby. Ústava byla přijata Národním shromážděním 12. října 1987, týž měsíc byla schválena referendem. Kodifikována byla rovněž ochrana základních práv a svobod. Zakotvena byla také politická neutralita armády (Lee 1990: 41, Kihl 2005: 84). Prezidentské volby roku 1987 byly do značné míry ovlivněny odchodem Kima Dae Jung z RDP, který založil vlastní Stranu pro mír a demokracii (Party for Peace and Democracy, PPD). Roh Tae Woo, který si získal popularitu svým rozhodnutím podpořit demokratizaci, obdržel ve volbách 35,9% hlasů, zatímco Kim Young Sam a Kim Dae Jung získali 26,5%, resp. 27,5% hlasů. Rozdělení opozice zabránilo jejímu vítězství v prezidentských volbách, přičemž v případě, že by se její zástupci byli schopni shodnout na jediném kandidátovi, jen těžko by jim mohlo uniknout. „Opozice mohla obviňovat pouze sebe samu: dva Kimové získali dohromady 55% hlasů, ale i přesto zůstala DJP u moci“ (Han 1991: 93, srov. Cotton 1989: 254, Kihl 2005: 87). Poměrně paradoxně, inaugurací nového prezidenta, kterým se stal Roh Tae Woo, dlouhodobý zástupce prezidenta Chuna, tak došlo ke konci režimu páté republiky a zrození šesté korejské republiky (Diamond a Shin 1999: 7).

V důsledku rozpadu opozice a její volební porážky v prezidentských volbách roku 1987 došlo k odložení předání moci do rukou civilních opozičních politiků. I přesto je zřejmé, že demokratizace se vítězstvím kandidáta DJP nezastavila. Za Rohovy administrativy se podařilo dále prosadit důležité demokratické kroky vedoucí k zajištění politických práv a občanských svobod pro jednotlivé obyvatele Jižní Koreje, stejně jako pro občanská a politická sdružení (Diamond a Shin 1999: 8). Zvláště kroky v některých agendách, jako např. problematice svobody tisku, byly pozitivně hodnoceny jak domácími, tak zahraničními kritiky Rohovy vlády. Roh rovněž usiloval o poklidné a řádné předání moci v nadcházejících prezidentských volbách (Kihl 2005: 91).

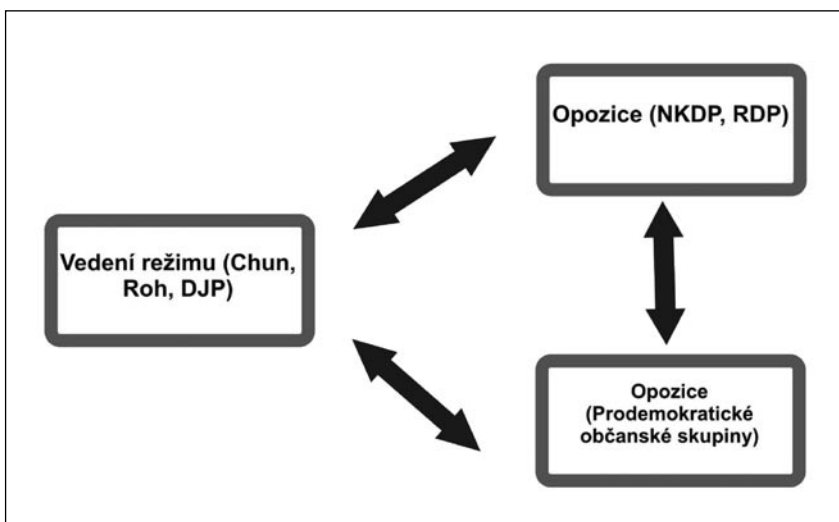
5. Jihokorejská tranzice v teoretické perspektivě

5.1 Interakce, role a význam jednotlivých aktérů v procesu přechodu

V předešlém oddíle byly hlavními aktéry definovány vedení režimu, opozice a demokratické masové hnutí. Pro aplikaci typologie přechodů k demokracii bude užitečné zjednodušené vykreslení interakcí mezi těmito aktéry. Před volbami 1985 byl prezident v pozici, kdy mohl samostatně určovat kroky a politiky režimu. Po těchto volbách však musel brát ohled na opozici v Národním shromáždění, která zároveň úzce spolupracovala s masovým prodemokratickým

hnutím (srov. Kihl 2005: 85). To zároveň, kromě kooperace s politickou opozicí, vyvíjelo (největší měrou v momentě tzv. červnového povstání) přímý tlak na režim. Tyto interakce jsou výstižně zaznamenány ve schématu 2.

Schéma 2: Interakce klíčových aktérů změny režimu

Zdroj: Kihl 2005: 86, upraveno

Interakce mezi jednotlivými aktéry, resp. jejich význam a intenzita v tom kterém období, se v průběhu přechodu měnily. Bude účelné je popsat podle časového dělení přechodu vyplývajícího z předešlého oddílu.

Zahájení jednání o změně ústavy – Jednostranné ukončení jednání (únor 1986 – duben 1987)
Společný tlak opoziční NKDP a skupin demokratického hnutí byl jednou z hlavních příčin Chunova rozhodnutí otevřít jednání o změně ústavy z dubna roku 1986 (Kim 2000: 88). Období jednání o změně ústavy se vyznačovalo primárně interakcemi mezi opozicí v Národním shromáždění a vedením režimu. V tomto období došlo k dočasnému rozchodu mezi NKDP a demokratickým hnutím ve společnosti, které se stavělo do opozice proti taktice jednání s představiteli režimu (Kim 2000: 88–89). Chunovo rozhodnutí z 13. dubna znamenalo ukončení vyjednávání s opozicí a odložení ústavních změn, proti kterému se zvedla vlna nevole a demonstrací.

Ukončení jednání – červnové povstání – deklarace z 29. června (duben 1987 – červen 1987)
V období od tohoto rozhodnutí do červnového povstání došlo k obnově spolupráce mezi opozicí a lidovými prodemokratickými skupinami. Ty byly nově sdruženy pod zastřešující organizací NCDC. V období červnového povstání došlo k bezprecedentní masové mobilizaci (podpořené občany střední třídy) vedené NCDC, která byla hlavní příčinou Rohova rozhodnu-

tí ustoupit tlaku opozice a demokratického hnutí, a umožnit tak demokratickou změnu. V této fázi se tedy jako rozhodující jeví tlak masového demokratického hnutí.

Deklarace z 29. června – změna ústavy – zakladatelské volby 1987

V období zahrnujícím změnu ústavy, volby v letech 1987 a 1988 a následující pokračující demokratizaci docházelo k posilování role politických elit. Masové organizace sice vyvíjely podporu pokračujícím demokratickým změnám, nicméně jejich vliv ustupoval ve prospěch politických elit (srov. Kim 2000: 96, Kim 1999: 283). Lidové skupiny však zůstaly i nadále aktivní. Jak ukazuje např. průzkum z roku 1988, studenti byli považováni obyvateli i nadále za skupinu s nejsilnějším politickým vlivem a tedy i jistého veto hráče (Han 1989: 33–35).

5.2 Role mas v jihokorejském přechodu k demokracii

Řada autorů zabývajících se demokratizací Jižní Koreje přikládá masové mobilizaci, vyjádřeně především červnovým povstáním v roce 1987, velký význam. Huntington řadí Koreu, jak bylo zmíněno v úvodu této práce, mezi šest příkladů přechodů k demokracii, ve kterých podle něj masové demonstrace hrály ústřední roli (1991b: 605). Protesty, včetně místy násilného boje studentů, ke kterým se přidali rovněž příslušníci střední třídy, vynutily na režimu ústupek v podobě příslibu změny ústavy a konání přímých prezidentských voleb (srov. Cotton 1989: 252, Han 1989: 287, Kihl 2005: 74, Eckert et al. 2001: 277, Lee 1990: 39, Lee 1993: 354–355). Režim prakticky neměl na výběr: byl nucen ustoupit nebo potlačit demonstrace pomocí armády. Druhá možnost, jak se však ukázalo, nebyla dostupná, vzhledem k rozhodnutí vrcholných armádních představitelů nezasáhnout proti demonstracím.

Jihokorejský případ tak potvrzuje závěr Nancy Bermeo (1997), že vysoký stupeň masové mobilizace, a to i přes značnou míru projevů extremismu, může posílit šance na úspěšný přechod k demokracii. Příklad Jižní Koreje odpovídá jejímu tvrzení, že masová mobilizace, kterou elity nejsou schopny efektivně potlačit, může vést k tomu, že elity zvolí demokratizaci jako možné řešení situace.

5.3 Aplikace Huntingtonovy typologie

Huntington zařazuje přechod k demokracii v Jižní Koreji mezi přechody přesunem (transplacements) (Huntington 1991b: 609). V případě tohoto typu přechodu ve vládě existuje rovnováha mezi odpůrci změn a reformátory, zatímco v opozici jsou umírnění silnější nežli radikálové. Základním mechanismem přechodu je pak vyjednávání mezi prodemokraticky naladěnými skupinami (Huntington 1991b: 608–610).

V Huntingtonově vysvětlení a zařazení jihokorejského přechodu k demokracii existují (dle autora tohoto textu) dva problematické body. Jedním z nich je předpoklad rozdělení režimu a definování aktérů v Huntingtonových měřících, druhým pak důraz na vyjednávání jako ústřední mechanismus přechodu. Jak ostatně Huntington uvádí, přechod k demokracii může začít jako jeden typ a skončit jako typ odlišný. „Každý historický případ kombinuje elementy dvou nebo více typů přechodu“ (Huntington 1991b: 584). Podle autora článku se přechod k demokracii v Jižní Koreji v některých svých projevech a fázích blížil rovněž k typu přechodu nahrazením.

5.3.1 Rozdělení režimu a pojetí aktérů, průběh a mechanismus přechodu

V otázce, zda v Jižní Koreji došlo k rozdělení režimu na reformátory a odpůrce změn, neexistuje mezi odborníky zabývajícími se demokratizací v dané zemi shoda (viz Kim 1999: 279, Kim 2000: 4). Například o tom, zda vydání deklarace z 29. června bylo či nebylo společným rozhodnutím Chuna i Roha, nelze vynést jednoznačný závěr (Cotton 1989: 252). Chun veřejně akceptoval deklaraci již dva dny po jejím vydání a podle některých informací povolil tento krok již devět dní před 29. červnem (Lee 1990: 40). I v případě, že bychom předpokládali rozdělení postojů představitelů režimu v otázce vydání deklarace, to by následovalo až po masových demonstracích červnového povstání, které přivedly režim na pokraj kolapsu. Teprve červnové povstání vedlo ke změně postojů představitelů režimu a rozhodnutí vyhovět požadavkům opozice. Až potud tedy přechod k demokracii představoval spíše typ nahrazení, kdy reformátoři uvnitř vlády mají buď velmi slabou pozici, nebo nejsou přítomni vůbec. Rozdílné postoje se objevily (pokud vůbec) až v pohledu na žádoucí reakci na demonstrace červnového povstání (Haberman 1987).

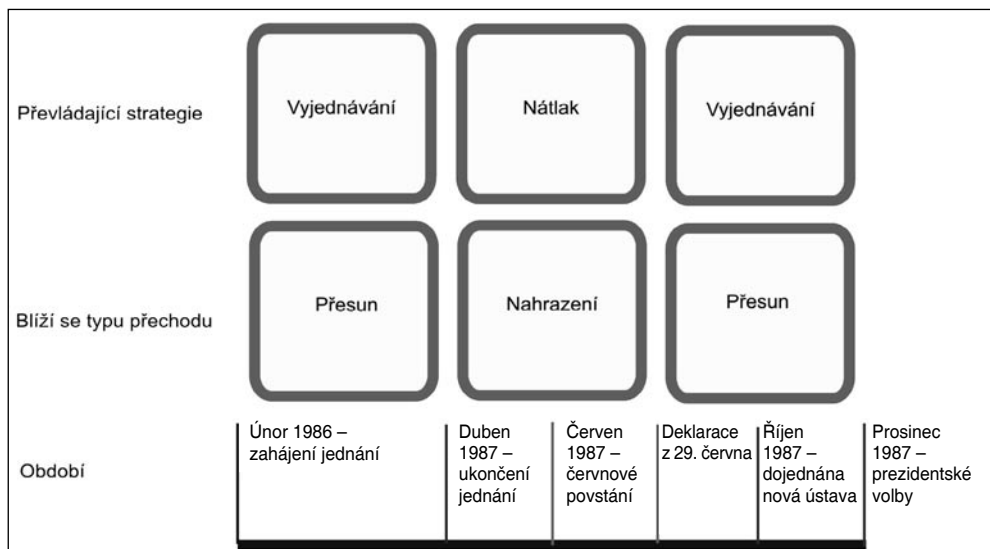
Rovněž použití Huntingtonova pojetí skupin na opozici je problematické. Huntington popisuje oba hlavní lídry opozice jako představitele umírněné opozice. Podle jiných autorů však Kim Dae Jung i Kim Young Sam byli režimem po dlouhou dobu považováni za radikály. Umírněnou opozici z pohledu režimu představoval spíše Lee Min-woo, formální lídr NKDP, který byl ochoten přistoupit na návrhy režimu. Rozpad opoziční strany a vytvoření konzistentní a neústupné RDP (považované za radikální) tak byly důvodem přerušení jednání ze strany režimu (Lee 1990: 32). K obnovení jednání došlo až v reakci na červnové povstání.

Pro přechod přesunem je podle Huntingtona rozhodujícím mechanismem vyjednávání. V případě Jižní Koreje bylo jednání zahájeno v reakci na aktivity opozice a lidových prodemokratických skupin v únoru roku 1986. Vyjednávání však bylo ukončeno 13. dubna. Rohovo oznámení z 29. června tedy přímo nepředcházelo.

Jak poznamenává Nancy Bermeo: „Rohův čin nepramenil z kompromisu a vyjednávání mezi politickými elitami. Naopak přišel jako úplné překvapení opozice a následoval po třech týdnech závažné vzpoury, během které desetitisíce studentů a příslušníků střední třídy přerušily vládní kontrolu nad důležitými oblastmi“ (Bermeo 1997: 314). Režim byl nucen ustoupit požadavkům demokratického hnutí a opozice, jelikož potlačení pomocí armády nebylo možné (Saxer 2004: 388). Deklarace z 29. června pak představovala jasný ústupek požadavkům revoltujících mas, kdy bylo přistoupeno rovněž na dříve odmítaný požadavek přímých prezidentských voleb.

V některých bodech tak přechod k demokracii v Jižní Koreji odpovídá typu nahrazení. Jako hlavní hybatelé změn se ukázaly prodemokratické lidové skupiny a opozice, přičemž situace režimu se po třítydenních masových demonstracích blížila kolapsu. Popisu nahrazení odpovídá rovněž zásadní role rozhodnutí ozbrojených složek nezasáhnout vůči postupu opozice. Vyjednávání jako mechanismus přechodu bylo obnoveno až po vydání deklarace, která v podstatě představovala ústupek všem zásadním požadavkům opozice (Kihl 2005: 84). Po obnovení jednání došlo ke shodě na znění nové ústavy. I přes předešlý vývoj tak byl průběh přechodu zakončen kompromisem (viz schéma 3).

Schéma 3: Období a odpovídající typy přechodu

Zdroj: Autor

Huntington řadí přechod k demokracii v Jižní Koreji k typu přechodu přesunem. Nicméně toto zařazení se neobejde bez sporných bodů. Režim zůstal dlouhou dobu jednotný (zda došlo ke skutečnému rozdělení, je rovněž sporné), přičemž před průběhem červnového povstání hlavní představitelé režimu přerušili jednání o změně ústavy. Toto rozhodnutí nasvědčuje spíše postavení odpůrců změn. Rovněž předpoklad, že rozhodujícím mechanismem přechodu k demokracii bylo vyjednávání (které implikuje přechod přesunem), se jeví na základě výše uvedeného jako sporný. Naopak, některé rysy přechodu se blíží typu nahrazení. Přechod k demokracii v Koreji, dle autora článku, osciluje mezi těmito dvěma typy a je obtížné rozhodnout, ke kterému z nich se blíží více. Jihokorejský přechod k demokracii tedy dle autora dokládá jistou problematičnost Huntingtonovy typologie. Ve shodě s Lubomírem Kopečkem (2003: 141) je pak možno konstatovat, že jistým problémem Huntingtonova konceptu je určitá schematičnost a někdy až přílišná šířka.

5.4 Aplikace typologie Karlové a Schmittera

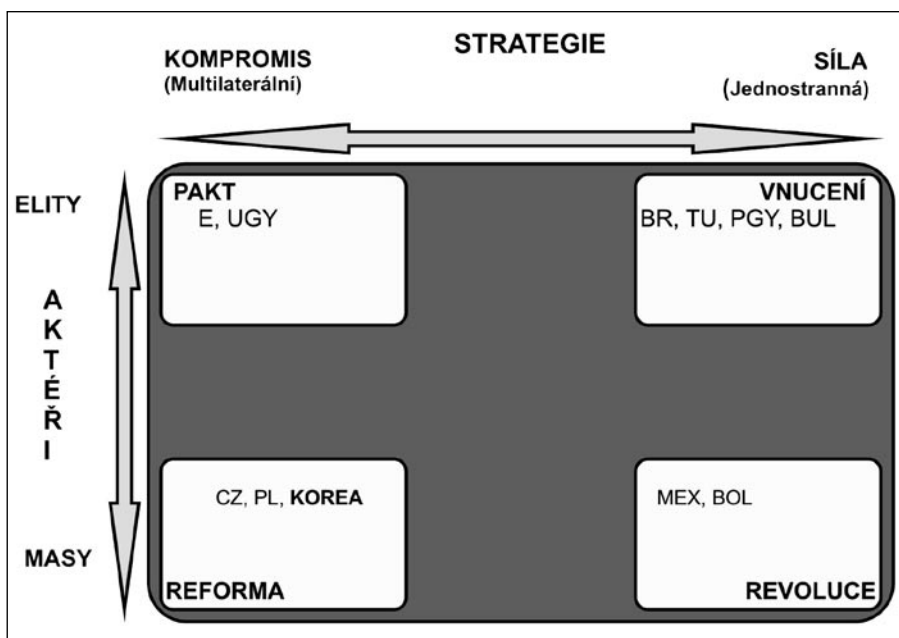
Jistá problematičnost zařazení jihokorejského přechodu v rámci Huntingtonovy typologie přirozeně odkrývá možnost použití typologie odlišné, v tomto případě typologie autorů Terry L. Karlové a Phillipa C. Schmittera. Marek Ženíšek ve své nedávné práci (2006), kde se zabývá aplikací stávajících typologií na větší počet případů, dochází k závěru, že tato typologie vede k srozumitelnějšímu zařazení nežli typologie Huntingtonova (Ženíšek 2006: 209). Její výhodou je větší prostor při klasifikaci konkrétních přechodů k demokracii (2006: 73–74). Typologie těchto autorů umožňuje zahrnutí rozdílných druhů aktérů, kteří hrají rozhodující roli v procesu tranzice.

Vzhledem k vysoké míře lidové mobilizace a roli, kterou podle mnoha autorů hrály masové demonstrace v přechodu k demokracii, se korejský případ blíží umístění v dolní části schématu navrženém autory typologie. Masová mobilizace spojená s tlakem opozice stála u zásadních milníků přechodu, jakými bylo zahájení jednání o změně ústavy či deklarace z 29. června 1987. Ve shodě s Kimem (2000) je možné konstatovat, že jihokorejská tranzice byla v rozhodující míře vedena a hnána kupředu masou. Rozhodnutí elit (bezesporu důležitá), jako např. vydání deklarace z 29. června, byla masovou mobilizací ve značné míře vynucena.

Dalším určujícím kritériem je umístění přechodu na horizontální ose představující převládající strategii. Případ Jižní Koreje se blíží umístění v levé části osy, jelikož i přes nelineární vývoj přechodu se kompromis jeví jako rozhodující celková strategie. Vláda a ani opozice (včetně lidových skupin) nebyly schopny jednostranně prosadit vlastní představy, což by odpovídalo umístění blízcímu se pólu síly (Karl 1991: 34). Tlak masových demonstrací donutil představitele režimu přistoupit na návrh opozice, čímž došlo k dosažení kompromisu.

Na ose míry vlivu odlišných aktérů lze případ Jižní Koreje umístit k pólu představujícímu hlavní roli mas, na ose převládající strategie pak k pólu představujícímu kompromis. Kombinací umístění na těchto dvou osách ve shodě se schématem navrženým autory se jihokorejský přechod k demokracii blíží (jako typu přechodu) reformě (viz schéma 4). V tomto typu iniciativa přichází ze strany mas, tedy zdola, a masy si od vládnoucích elit vynutí kompromisní řešení, bez použití násilí (Karl a Schmitter 1991: 275).

Schéma 4: Umístění jihokorejského přechodu v typologii Karlové a Schmittera⁸

Zdroj: Karl a Schmitter 1991: 275, doplněno

Zařazení přechodu v rámci této typologie nabízí oproti aplikaci Huntingtonovy typologie značné výhody. Zařazením osy představující typ aktéra je možné lépe zahrnout vliv masových demonstrací na průběh přechodu k demokracii. Tím je možné se vyhnout výše popsaným problémům, které vyvstávají při použití Huntingtonovy typologie. Operacionalizaci mas v procesu tranzice je možné upustit od (v jihokorejském případě) těžko použitelného rozdělení aktérů na reformátory a odpůrce změn ve vládě a umírněnou a radikální opozici. Nahrazením výrazu vyjednávání za obecnější termín kompromis je rovněž možno překlenout jistý rozpor v tom, že deklaraci z 29. června nepředcházelo jednání, ale masové demonstrace a boje v ulicích korejských měst. Vláda na pokraji kolapsu se přiklonila k demokratizaci prostřednictvím kompromisu (srov. Shin 2006: 10).

6. Závěr

Hlavním úkolem práce bylo zodpovězení otázky, jakému typu přechodu k demokracii odpovídá jihokorejský případ. V úvodu byla zároveň naznačena ambice pojednat v kontextu jihokorejského přechodu o problematice masové mobilizace v procesu tranzice, přičemž obě témata jsou spolu propojena.

Masová mobilizace spojená s červnovým povstáním hrála v korejském přechodu k demokracii zásadní roli. Masové demonstrace efektivně vyvíjely tlak na režim a do značné míry ochromily jeho bezpečnostní složky. Mimoto dokázali demonstrující získat podporu širšího obyvatelstva, nejvýznamněji pak příslušníků střední třídy. Tyto faktory, společně s neochotou vrcholných armádních důstojníků oponenty režimu potlačit silou, v podstatě nenechaly režimu jinou volbu nežli ustoupit požadavkům lidových prodemokratických skupin a opozice. Tato zjištění vedou autora práce k tvrzení, že jihokorejský případ odpovídá závěru Nancy Bermeo (1997), že masová mobilizace, a to i přes přítomnost radikálních prvků, není překážkou v průběhu přechodu k demokracii. Naopak, může vládnutí znemožnit do takové míry, že elity v konfrontaci s ní ustoupí požadavkům na změnu ve prospěch demokratizace. Jelikož elity nejsou schopny potlačit radikální protesty a udržet společenský řád, spatřují v demokratizaci krok, kterým utlumí povstání.⁹

Huntington řadí přechod k demokracii v Jižní Koreji k typu přechodu přesunem. Toto zařazení však autor článku shledal jako problematické. Předpokládalo by totiž soustředění se pouze na poslední fázi přechodu, která mechanismem odpovídala vyjednávání mezi vládou a opozicí. V tom případě by však byla opomenuta významná role červnového povstání, které již samo o sobě vedlo k rozhodujícímu ústupku ze strany režimu a v mnoha ohledech bylo rozhodujícím faktorem demokratické změny. Při zahrnutí role povstání do zvažování zařazení přechodu pak vyplývá, že rozhodující ústupek režimu nenásledoval po vyjednávání, nýbrž po nátlaku ze strany lidových organizací. Jihokorejský případ tedy podle autora práce osciluje mezi dvěma typy Huntingtonovy typologie, nahrazením a přesunem.

Při aplikaci typologie Karlové a Schmittera autor zařazuje přechod k demokracii v Jižní Koreji k typu reforma. Tento typ představuje kombinaci rozhodující role mas jako aktéra a kompromisu jako převládající strategie. V rámci tohoto typu přechodu mas vynutí kompromisní řešení. Určení mas jako rozhodujícího aktéra přechodu pak lépe vystihuje roli červnového povstání.

Autor považuje druhou zmíněnou typologii, vzhledem k problematičnosti využití typologie Huntingtonovy, za vhodnější pro zařazení jihokorejského případu. Závěrem práce je tedy odpověď na položenou otázku tvrzením, že přechod k demokracii v Jižní Koreji se nejvíce blížil typu reforma podle typologie Terry Lynn Karlové a Phillippa C. Schmittera.

Ačkoliv práce byla psána na úrovni případové studie, autor považuje za vhodné zmínit možné implikace pro koncept přechodů k demokracii, stejně jako možnosti dalšího výzkumu. Práce poukazuje na důležitou roli masové mobilizace v jihokorejském přechodu, která má rovněž implikace pro zařazení případu v rámci typologií tranzice. Závěry podporují tvrzení, že pro důsledné vysvětlení přechodu k demokracii musí být vyjednávání elit zařazeno do širšího rámce zahrnujícího lidovou podporu a roli kolektivních aktérů (Glenn 2003: 115–117). Přílišný důraz na jednání elit, kterým se vyznačují některé práce tranzitního přístupu k demokratizaci, může vést ke zkreslenému uchopení procesu změny režimu (srov. Berins a Collier 1997: 299–301). Autor si dovoluje vyjádřit názor, že k procesu změny by bylo vhodné přistupovat způsobem, který by dokázal spojit zachycení významu rozhodnutí elit a zároveň umožňoval klást větší důraz na roli kolektivních aktérů. V tomto ohledu je inspirativní např. práce Graeme Gilla (2000), která nabízí rámec pro analýzu vztahu občanské společnosti a nedemokratického režimu v procesu demokratizace. Podobné teoretické uchopení by mohlo vést k lepšímu pochopení procesu demokratizace nejen v případě Jižní Koreje.

Seznam použitých zkratk

- DJP *Democratic Justice Party* (Demokratická strana spravedlnosti)
 DKP *Democratic Korea Party* (Strana demokratické Koreje)
 KNP *Korean Nationalist Party* (Korejská nacionalistická strana)
 NCDC *National Coalition for the Democratic Constitution*
 (Národní koalice za demokratickou ústavu)
 NKDP *New Korean Democratic Party* (Nová korejská demokratická strana)
 PPD *Party for Peace and Democracy* (Strana pro mír a demokracii)
 RDP *Reunification Democratic Party* (Demokratická strana znovusjednocení)

Poznámky

1. Použitý překlad termínů vychází z publikace Vladimíry Dvořákové a Jiřího Kunce (1994). Marek Ženíšek v případě třetího typu přechodu používá termín „sjednaný přechod“ (2006: 67).
2. Překlad názvů ideálních typů dle Ženíška (2006: 73).
3. Vzhledem k omezenému rozsahu práce není delší pojednání o historickém vývoji jihokorejského režimu možné. Více k historii Jižní Koreje např. publikace B. Cumingse (Cumings 2005) či J. Eckerta (Eckert et al. 2004).
4. Podle výzkumu Národního shromáždění bylo zabito nejméně tisíce civilistů (Cumings 2005).
5. Údaje o počtu demonstrujících se mohou lišit. Např. Shin (2006: 9) uvádí, že při vrcholu demonstrací ke konci června se protestů účastnily dva miliony osob.
6. Dle výzkumu z roku 1988 hodnotilo roli nedávných studentských demonstrací jako velmi pozitivní nebo pozitivní 78 % obyvatel (Han 1989: 39–40).

7. Na důvod tohoto rozhodnutí lze pohlížet optikou rozlišení mezi hierarchicky a nehierarchicky vedenými režimy z předešlé části. Armáda jako instituce nebyla demonstracemi ohrožena a cena potlačení vzhledem k tomu, že společnost odmítala dále akceptovat roli armády v politice, by byla příliš vysoká (srov. Saxer 2004: 388).
8. E = Španělsko, UGY = Uruguay, BR = Brazílie, TU = Turecko, PGY = Paraguay, BUL = Bulharsko, CZ = Československo, PL = Polsko, MEX = Mexiko, BOL = Bolívie.
9. Důležitý je předpoklad, že radikální složky nevyhrají v „demokratické hře“ (Bermeo 1997: 314–319).

Použité zdroje

- Bermeo, Nancy. 1997. „Myths of Moderation: Confrontation and Conflict During Democratic Transitions.“ *Comparative Politics* 29, č. 3, 305–322.
- Collier, Ruth a Mahoney, James. 1997. „Adding Collective Actors to Collective Outcomes: Labour and Recent Democratization in South America and Southern Europe.“ *Comparative Politics* 29, č. 3, 285–303.
- Cotton, James. 1989. „From Authoritarianism to Democracy in South Korea.“ *Political Studies* 37, č. 2, 244–259.
- Croissant, Aurel. 2002. *Electoral Politics in South Korea*. Friedrich Ebert Stiftung Publications (www.fes.or.kr/Publications/pub/Election-Southkor.pdf).
- Cumings, Bruce. 2005. *Korea's Place in the Sun: A Modern History*. New York: W. W. Norton & Company.
- Diamond, Larry a Shin, Don Chull. 1999. „Introduction: Institutional Reform and Democratic Consolidation in Korea.“ In: *Institutional Reform and Democratic Consolidation in Korea*. Eds. Larry Diamond a Shun Don Chull. Stanford: Hoover Institution Press, 1–41.
- Dvořáková, Vladimíra a Kunc, Jiří. 1991. *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Eckert, Carter; Lee, Ki-Baik; Lew, Zouny; Robinson, Michael a Wagner, Edward. 2001. *Dějiny Koreje*. Praha: Lidové noviny.
- Gill, Graeme. 2000. *The dynamics of democratization. Elites, Civil Society and Transition Process*. New York: St. Martin's Press.
- Glen, John. 2003. „Contentious Politics and Democratization: Comparing the Impact of Social Movements on the Fall of Communism in Eastern Europe.“ *Political Studies* 51, č. 1, 103–120.
- Grugel, Jean. 2002. *Democratization: A Critical Introduction*. New York: Palgrave.
- Haberman, Clyde. 1986. „South Korea After Marcos.“ *New York Times*, 16. 3. 1986.
- Haberman, Clyde. 1987. „Fury and Turmoil: Days that Shook Korea.“ *New York Times*, 1. 7. 1987.
- Han, Sung-Joo. 1991. „The Korean Experiment.“ *Journal of Democracy* 2, č. 2, 92–104.
- Han, Sung-Joo. 1989. „South Korea: Politics in Transition.“ In: *Democracy in Developing Countries*. Eds. Larry Diamond, Juan Linz a Seymour Lipset. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 267–304.
- Han, Wansang. 1989. „Change in the Political Conception of Koreans Over a Transitional Period.“ *Korea Journal* 29, č. 9, 33–54.
- Heo, Uk a Stockton, Hans. 2005. „The Impact of Democratic Transition on Elections and Parties In South Korea.“ *Party Politics* 11, č. 6, 674–688.
- Huntington, Samuel. 1984. „Will More Countries Become Democratic?“ *Political Science Quarterly* 99, č. 2, 193–218.
- Huntington, Samuel. 1991a. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Huntington, Samuel. 1991b. „How Countries Democratize.“ *Political Science Quarterly* 106, č. 4, 579–616.
- Chang, Yun-Shik. 1998. „The Progressive Christian Church and Democracy in South Korea.“ *Journal of Church and State* 40, č. 2, 437–450.
- Chira, Susan. 1987. „Koreans Find a Daily Ritual in The Protest.“ *New York Times*, 16. 6. 1987.

- Chu, Yin-wa. 1998. „Labour and Democratization in South Korea and Taiwan.“ *Journal of Contemporary Asia* 28, č. 2, 185–202.
- Chung, Chulhee. 1997. „Social Movement Organizations and the June Uprising.“ *Korea Journal* 37, č. 1, 81–97.
- Karl, Lynn a Schmitter, Phillippe. 1991. „Modes of Transition in Latin America, Southern and Eastern Europe.“ *International Social Science Journal* 43, č. 2, 269–284.
- Karl, Lynn. 1991. „Getting to Democracy: Plenary Session II: A Research Perspective.“ In: *The Transition to Democracy: Proceedings of a Workshop*. Eds. Charles Tilly a Sidney Verba. Washington: National Academy Press, 29–41.
- Kihl, Young. 2005. *Transforming Korean Politics. Democracy, Reform, and Culture*. New York: M. E. Sharpe.
- Kim, Sunhyuk. 1999. „Civic Mobilization for Democratic Reform.“ In: *Institutional Reform and Democratic Consolidation in Korea*. Eds. Larry Diamond a Don Chull Shin. Stanford: Hoover Institution Press, 279–304.
- Kim, Sunhyuk. 2000. *The Politics of Democratization in Korea: The Role of Civil Society*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Kim, Sungsoo. 2002. *The Role of the Korean Middle Class in Democratic Transition*. Disertační práce. Los Angeles: Faculty of The Graduate School of University of Southern California.
- Kim, Yung. 2004. „Patterns of Military Rule and Prospects for Democracy in South Korea.“ In: *The Military and Democracy in Asia and the Pacific*. Eds. Ronald May a Viberto Selochan. Canberra: Australian National University E-Press, 119–131 (<http://epress.anu.edu.au/mdap/ch08.pdf>).
- Kopeček, Lubomír. 2003. „Sociálně politické podmínky demokracie.“ In: *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Eds. Vít Hloušek a Lubomír Kopeček. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 109–146.
- Lee, Manwoo. 1990. *The Odyssey of Korean Democracy: Korean Politics, 1987–1990*. New York: Praeger Publishers.
- Lee, Su-Hoon. 1993. „Transitional Politics of Korea, 1987–1992: Activation of Civil Society.“ *Pacific Affairs* 66, č. 3, 351–367.
- Library of Congress. 1998. *South Korea. Chun's „Cultural Revolution“*. Washington: Federal Research Division Library of Congress (<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/krtoc.html>).
- Linz, Juan. 2000. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Linz, Juan a Stepan, Alfred. 1996. *Problems of Democratic Transition and Consolidation. Southern Europe, South America and Post-Communist Europe*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Mahoney, James a Snyder, Richard. 2000. „Integrative Strategies for the Study of Regime Change.“ In: *The Challenges of Theories on Democracy. Elaborations over new Trends in Transitology*. Ed. Stein Larsen. New York: Columbia University Press, 180–207.
- New York Times. 1987a. „Politics Pushed Into Korea's Streets.“ 16. 6. 1987.
- New York Times. 1987b. „Tear Gas, and Plenty of It.“ 1. 7. 1987.
- O'Donnell, Guillermo a Schmitter, Phillippe. 1986. *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions About Uncertain Democracies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Saxer, Carl. 2004. „Generals and Presidents: Establishing Civilian and Democratic Control in South Korea.“ *Armed Forces and Society* 30, č. 3, 383–408.
- Shin, Kwang-Yeong. 2006. „The Citizens' Movement in Korea.“ *Korea Journal* 46, č. 2, 5–34.
- Ulfelder, Jay. 2005. „Contentious Collective Action and the Breakdown of Authoritarian Regimes.“ *International Political Science Review* 26, č. 3, 311–334.
- Yun, Seongyi. 1998. „Contributions and Limits of Student Movement in South Korea Democratization 1980–1987.“ *Korea Observer* 30, č. 3, 487–506.
- Ženišek, Marek. 2006. *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.